

L Á Z A D Á S

Szirmai Károly

A magányos özvegyasszonyok egy nagy, nyolcemeletes, régi, hamuszürke épületben laktak. Mindegyik külön, keskeny, cellaszerű szobában. A rideg, szerzetesi egyszerűségű szobák hosszú, fehér, félhomályos folyosók két oldalán sorakoztak. A jobb oldaliak ablakai szűk, barátságtalan udvarra nyíltak, a bal oldaliaké: rideg, külvárosi utcára. A folyosók csak a lépcsőfölgárat melletti és végükön levő magas ablakokból kaptak világosságot. Ezért, ha felhős volt az égbolt, az emeleteken fölkattintották a villanylámpákat, hogy látni lehessen.

A cellaszerű szobák fehér ajtaja meg volt számozva. De hogy ki lakik odabenn, nem volt föltüntetve. A magányos özvegyasszonyokat csak számukon tartották nyilván. Hogy eredetileg mi volt a nevük, csupán a fölvételi nyilvántartásban volt megtalálható. A hivatalos arcú, fekete ruhás tisztviselő a fölvételkor mindjárt meg is mondta: — Ezentúl magát egyesnek hívják.

Vagy kettesnek, ötszönek, tízesnek, aszerint, hogy melyik szobát jelőlték ki a számára. Csak nevén többé nem szólították. Hogy hogy hívták odakünn, az életben, a halál előszobájában nem volt fontos. Az özvegyasszonyok étkezésközi beszélgetéseik során is csak számukon szólították egymást. Föltéve, hogy megjegyzték egymás arcát, mert az épületben sokan laktak, s emiatt ritkán kerültek össze asztalozni.

Az özvegyasszonyoknak a reggeli, ebéd és vacsora jelentette a várva várt félórát. Ilyenkor elbeszélgethettek és harminc percre legalább megfeledekezhetek magányosságukról.

Az étkezés végén benyitott a termekbe a ház fekete hajú, fekete szemű, barátságtalan arcú felügyelője, és átható tekintettel végignézett rajtuk. Ez azt jelentette, hogy letelt az idő, és vissza kell térniök szobájukba.

A sötét ruhás öregasszonyok tehát sóhajtvá fölálltak, s fekete kendős fejüket lehajtva, hosszú szoknyájukban ügyetlenül botladozó járással, visszabotonkáltak utánuk bezáruló cellájukba, ahol egész napjukat töltötték. A ház személyzete ugyanis ritkán vitte ki őket a szabad levegőre sétálni. Akkor is többnyire a közeli régi, befásított, sétányos temetőbe, ahol márvány emlékes, fejfás, fakeresztes vagy jelentelen sírokban övéik nyugodtak. Ilyenkor sötét ruhás gyászmenetként, páros sorban baktattak végig az elhanyagolt, piszkos külvárosi utcákon. Elöl a kis temető, összeaszott anyókák, menetzárónak a magas, szikár, koponya arcú görnyedt hátúak.

A temetőbe érve elszéledhettek, és övéik sírját keresve, szabadon ödönghettek. Ha ugyan rájuk találtak. Mert a fejfák és fakeresztesek egyik részét a környékbeli szegények kiszedték és eltűzelték, sőt néhol a márvány emlékeket is ledöntötték, hogy elvigyék és eladják.

Az özvegyek ilyenkor csüggedten és sóhajtvá álltak meg az elhagyott és gizgazzal benőtt sírhalmok között, ahol övéik nyughelyét sejtették.

Később, egymással alig váltva szót, lehajtott fejjel, ismét páros sorban, visszaindultak a bealkonyodásban még barátságatlanabbul ható külvárosi utcákon az „Özvegyek Házá”-ba.

Így éltek éveken át magányosságban, míg meg nem szabadította őket a halál, s egyszerű, dísztelen koporsóban ki nem kerültek a közeli temető szegényparcellájába. Csak itt szerepelt újra a nevük a nyughelyükre szúrt fejfán vagy fakereszten, ha valamelyik jelentkező hozzátartozójuk mégis keresni találná sírjukat.

Amint egyik vagy másik szoba kiürült, a kitakarítás és kiszellőztetés után máris új lakót kapott. De erről az özvegyeknek nem volt tudomásuk. Miként a beköltözőtnek sem arról, hogy ágyában, az előző nap, egy halott öregasszony feküdt kiterítve.

Hogy egy-egy ismerősük hiányzik, arra csak később jöttek rá, midőn ugyanazzal a számmal más ült melléjük. Bizonyára meghalt, vélték, és sóhajtvá gondoltak a napra, mikor reájuk is ugyanaz a sors vár. Akkor se tudatják senkivel, hogy eltávoztak az élők sorából. Mintha nem tartoztak volna lakótársaikhoz, és sorsuk hasonlósága nem utalta volna őket egymásra.

Szellemi táplálékuk ugyanis főképpen az volt, amit étkezés közben egymástól hallottak. Visszatérve szobájukba, az imádkozásba menekültek kivételével, ez foglalkoztatta őket. Ezért alig várták a következő napot, amikor étkezésközi beszélgetéseik során ismét hallhatnak valamit vagy kiegészíthetik a tudottakat újabb részletekkel.

De mindez csak ideig-óráig terelte el nyomasztó gondolataikat. Mert ha reájuk terült puha, fekete leplevel az este, a magányosságba való bezártság mind elviselhetlenebbé vált számukra. Különösen télen, amikor korán reájuk sötétedett, s nem nézhetek ki az utcára vagy az udvar szemközti lakásaira. Ilyenkor a kis asztal mellett kézimunkázva, rongyaikat foltozva vagy drótkeretes szemüvegükön egy-egy nagy ritkán hozzájuk kerülő újságot betűzgetve, szorongással gondoltak az órára, midőn a portásfülkéből eloltják szobáik lámpáit, és hirtelen összecsap fölöttük a sötétség. Mert emiatt előbb kellett lefeküdniök, bár nem voltak álmosak, és sokáig küszködtek az elalvással.

Miért is kellett öregségükre egyedül maradniok? — sóhajtották. S a végtelenbe nyúlt éjszakákon gyűlt, sűrűsödött bennük a kitörés, a szabadulás vágya.

Ezt még csak erjesztette, hogy télutóján, napi étkezéseiknél, egyre kevesebb ismerőssel találkoztak, s mind több és több idegen öregasszony került melléjük asztalszomszédnak, akikkel előről kellett kezdeniök a nehezen induló és bemelegedő ismerkedést, ami még nyomasztóbbá tette a szobájukban reájuk váró csendet és ürességet.

Ily hangulatban tört be hozzájuk a tavasz, s mozdította ki őket szobájukból.

Mint legtöbbször, ezúttal is a temetőbe mentek sétálni. De ott váratlan látvány fogadta őket. A szegények parcellájában egész sor friss, fekete földes sírhalomra bukkantak. Nem volt rajtuk egyetlen virágcsokormaradvány sem, csupán egyszerű, névbetűs fejfa vagy fakeleszt. Olyan temettethette el az alattuk nyugvókat, vélték, akiknek haláluk teljesen közömbös volt.

Az új sírsor megállásra s elgondolkozásra készítette őket. Vajon nem azokat takarja-e, akik házukból a tél utóján eltűntek? Mintha csak egy titkolt járvány fektette volna őket egymás mellé. A sírok száma is majdnem egyezett nyomavesztett ismerőseikével.

Amikor a látogatás után, ismét páros sorban, otthonuk felé baktattak, egyik-másik ezt szóba is hozta, s ezzel a vele ballagót is töprengésre készítette. Valóban, hátha az új sírokban eltűnt lakótársaik fekszenek.

Ettől fogva nem volt nyugalomuk. Ha eddig csak magányosságuk üressége tátongott reájuk éjszakánként szobájukban, ezentul a halál is befurakodott gondolataik közé. A halál, mely egyik nap, váratlanul, hozzájuk is beállít. S a cellaszerű szobák megteltek az elkerülhetlenség szorongató érzésével.

Kivált, mikor újra megjött az ősz, vele a napok rövidülése, s az ismét átváltó elmúlás.

Hiába, nincs menekülés. Az ember azért születik, hogy egész életén át a halálra készülődjék.

*És egyre-egyre közelebb
megyek feléd, halál,
s már ki sem ejtem a nevedet . . .*

emlékezett vissza egyikük messzi fiatalsága éveiből a költő soraira.

Igen, nincs menekülés.

Nincs! — ismételtette magában esténként, a semmibe bámulva.

Nincs! — visszhangozta a csend, az üresség.

Nincs! — verték vissza a falak, lóg egy este nem bírta tovább, szabadulásvágyában fölugrott székéről, nekiesett öklével a rája zárt ajtóknak, s elkezdte döngetni.

— Nyissátok ki! Ki akarok menni! Nem akarok itt meghalni! Ereszszetek ki! — verte az ajtót, úgyhogy visszhangzott tőle a folyosó, átvették, továbbították szomszédaihoz a falak, mire őket is elkapta a lázadás, nekiesetek az ajtóknak, s kiabálva, elkezdtek döngetni.

— Nyissátok ki! Ki akarunk menni! Nem akarunk itt meghalni! Eresszettek ki!

S a lázadás terjedt szobáról szobára, emeletről emeletre, s továbbharapózva, mindenkit elkapott, magával ragadott, úgyhoy döngetésüktől s kiabálásuktól visszhangzott a ház, de nem jött senki, hogy ajtajukat kinyissa, s őket kieressze. Így tovább állt az eszeveszett zenebona, fölverte az egész házat, az egész épületet, s ha időnként gyöngült, alább is hagyott, nemsokára újra felerősödött, s a falakon áthatolva, követelőzően szállt tova a süket éjszakában.

— Nyissátok ki! Ki akarunk menni! Nem akarunk itt meghalni! Eresszetek ki!

S szabadulásvágyukban nekifeszültek az ajtóknak, hogy kivessék, kiszakítsák sarkaiból, még ha maguk is velük esnek, utánuk zuhannak, csak ki! De az ajtók keményen állták az ostromot, s nem engedtek.

A sikertelen támadás után egy időre csend lett, mintha az özvegyek, belefáradva, a pihenőben új erőt gyűjtöttek volna a következő rohamra, de az ismét meginduló döngetés, kiabálás elmaradt az előbbieik mögött, s folyton gyöngülve, alábbhagyva, végül csak elhaló, füstként szétomló könyörgésként szüremlett ki az éjszakai világításban fölmagasodó, komor, sötét ablakos, hamuszürke épületből:

— Eresszetek ki... Ki akarunk menni... Nem akarunk itt meghalni...